

Хрідочкін А. В., к.і.н., доцент,
юридичний факультет,
Дніпровський гуманітарний університет, м. Дніпро

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Освоєння космічного простору стало видатним досягненням ХХ ст., яке ознаменувало перехід практичної діяльності людства на якісно новий, глобальний рівень. Нині космічна діяльність є одним із основних факторів поступального розвитку економіки, показником рівня науково-технічного потенціалу країни, ефективним інструментом забезпечення її інтересів в галузі оборони, природокористування, телекомунікації та соціальної сфері. Разом з тим, слід відмітити формування принципово нового бачення завдань космічної діяльності, яке ґрунтується на першочергових потребах стійкого інноваційного розвитку. За таких умов важливого значення набуває дослідження проблем правової охорони результатів інтелектуальної творчої діяльності нормами міжнародного та національного космічного права.

Широке дослідження проблеми охорони прав інтелектуальної власності в сфері космічної діяльності пов'язане із започаткуванням міжнародного космічного проекту – Міжнародної космічної станції, метою якого є розвиток співробітництва у космічній галузі. Упродовж переговорів держав-партнерів (США, Канада, Японія та держави-члени Європейського космічного агентства (ЄКА)) стосовно укладення Міжурядової угоди зі створення МКС виявилось, що проблеми інтелектуальної власності відіграють важливу роль щодо встановлення юрисдикції та контролю над елементами станції, а також визначення прав на об'єкти інтелектуальної власності, які здійснюватимуться на борту постійно діючої лабораторії в космосі. Дискусії точилися стосовно гармонізації патентного законодавства та інших питань патентування [1, с. 45]. З часом, після тривалих досліджень та вивчення цієї проблематики стало очевидним, що охорона прав інтелектуальної власності в космічній сфері торкається не лише результатів науково-технічної творчості, а й авторського права та суміжних прав.

Основи системи правових принципів, якими повинні керуватись держави в процесі використання космічного простору були закладені резолюціями ООН. У 1961 р. Генеральна Асамблея цієї організації своєю резолюцією «Міжнародне співробітництво у

використанні космічного простору в мирних цілях» закріпила два основоположні принципи міжнародного космічного права: міжнародне право, у тому числі Статут ООН, застосовуються до космічного простору; космічний простір і небесні тіла можуть вільно досліджуватись та використовуватись всіма державами відповідно до норм міжнародного права і не підлягають привласненню з боку будь-якої з них [2]. Пізніше, у 1982 р. вперше в контексті космічної діяльності та міжнародного співробітництва інтелектуальну власність було пов'язано з нормами космічного права – право передруку та суміжні права, згадані в резолюції Генеральної Асамблеї ООН про Принципи, що регулюють використання державою штучних супутників Землі для безпосереднього телевізійного мовлення.

І, як результат, після багаторічних дискусій в рамках ООН було прийнято Декларацію про міжнародне співробітництво при дослідженні та використанні космічного простору на користь і в інтересах держав, з особливим урахуванням потреб країн, що розвиваються. Дана декларація повністю визнала важливу роль інтелектуальної власності, що сприяє міжнародній співпраці та обміну спеціальними знаннями і технологіями між державами на засадах взаємної згоди.

Вивчення питання охорони прав інтелектуальної власності у сфері космічної діяльності виокремило дві основні проблеми: по-перше, проблеми придатності застосування національних та міжнародно-правових регуляторів інтелектуальної власності до умов діяльності в космічному просторі, а по-друге, можливого в майбутньому негативного впливу інтелектуальної власності на сприяння космічному використанню цієї власності.

Проблеми охорони прав інтелектуальної власності у космічній сфері намагаються розв'язати Комітет ООН з космосу (в міжсесійному порядку), ЄКА та ВОІВ. а також окремі вчені-правознавці, які вбачають настання реальних проблем у майбутньому. Але сьогодні все ще не існує окремого міжнародного документа навіть рекомендаційного характеру, який хоча б встановлював межі використання об'єктів інтелектуальної власності, що виникли в результаті космічної діяльності. Тому держави намагаються самостійно врегульовувати ці проблеми на основі національного законодавства.

Також необхідно зазначити, що держави на сьогодні при співробітництві в сфері космічної діяльності передбачають умови використання об'єктів інтелектуальної власності в міжнародних угодах двостороннього та багатостороннього характеру. Спочатку

це були окремі статті, але в останні роки з'явилася практика підготовки окремих додатків до угод, які регламентують розподіл прав на об'єкти інтелектуальної власності та можливість використання цих об'єктів державами-учасницями співробітництва. В Україні ж сьогодні в жодному нормативно-правовому документі з космічної діяльності не передбачено принципів охорони прав інтелектуальної власності. В рамках міжнародного співробітництва наша держава взяла на озброєння міжнародну практику щодо підписання додатків з інтелектуальної власності до рамкових угод з дослідження та використання космічного простору в мирних цілях [3, с. 6].

Проте, поки що наріжним каменем даної проблеми є існування факту принципово невірної побудови системи нормативних актів у сфері космічного права. Так, відповідно до ст. 92 Конституції України, окрім іншого, виключно законами України визначаються засади освоєння космічного простору. Слід погодитись, що дієвість такого освоєння залежить не лише від рівня розвитку технологій, але й досконалості механізму правового регулювання. Тому з наведеного вбачається цілком логічний висновок: питання охорони права інтелектуальної власності повинні врегульовуватись лише на рівні закону. Проте, ст. 8 Закону України «Про космічну діяльність» містить тільки норму, що передбачає можливість існування подібного нормативного акту [4], якого, до речі, на сьогодні ще не існує.

Доцільним також видається розроблення спеціальних законодавчих норм, які врегульовували б питання охорони прав інтелектуальної власності вітчизняного виробника при здійсненні експорту космічних технологій, у тому числі результатів відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших видів робіт [5, с. 27-28]. Необхідно також створити порядок та відповідні інструкції щодо внесення до змісту зовнішньоекономічних договорів (контрактів) положень про охорону прав інтелектуальної власності експортера або положень, що визначають обсяги і порядок переходу права цієї власності до іншої особи.

Крім того, особливо важливо в даному випадку визначити основні принципи реалізації плану вдосконалення законодавства у визначеному напрямку. Зокрема, очевидно, що без гармонізації національного законодавства з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є Україна, зокрема нормами Угоди ТРІПС та директивами Ради Європейського співтовариства щодо охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності та формування і забезпечення реалізації єдиної політики щодо припинення та

недопущення порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності ефективно неможливе функціонування космічної галузі.

Література

1. Зубач Н. Є. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в сфері космічної діяльності / Н. Є. Зубач // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2006. – № 1. – С. 45-47.

2. Міжнародне співробітництво у використанні космічного простору в мирних цілях: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1961 р. № 1721 (XVI) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.books.google.com.ua/books?isbn=5041136548>.

3. Гавриш О. А. Синтез проривних технологій космічної галузі на основі поєднання дослідницької, науково-технічної, виробничої та інвестиційної діяльності / О. А. Гавриш, С. В. Войтко, Ю. В. Бухун // Економіка і регіон. – 2015. – № 6. – С. 3-10.

4. Про космічну діяльність: Закон України від 15 листопада 1996 р. № 502/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/502/96-вр>

5. Юринець Ю. Л. Адміністративно-правовий статус Державного космічного агентства України: історико-правовий аспект / Ю. Л. Юринець, А. В. Свінціцька // Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2016. – № 4. – С. 27-34.

УДК 347.82 (043.2)

Абрамян М. В., студентка,
Навчально-науковий юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: **Макеєва О. М.**, к.ю.н.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Класифікація повітряного простору необхідна для впровадження контролю повітряного руху, який надає деякі форми позитивного впливу на ефективність контролю повітряних суден, що літають у цьому просторі.

Інтеграція аеронавігаційної системи України до європейської вимагає впровадження процедур та концепцій, розроблених авіаційною спільнотою, у тому числі й застосування гармонізованої класифікації та структури повітряного простору в європейському регіоні. Уніфікація моделі повітряного простору європейських країн дає змогу підвищити рівень безпеки польотів та збільшити ефективність обслуговування повітряного руху в регіоні. У зв'язку із